

Orlosup bradatý (*Gypaetus barbatus*) ve sbírkách moravskoslezských muzeí a škol

Bearded Vulture (Gypaetus barbatus) in collections of Moravian-Silesian museums and schools

Jiří J. Hudeček¹⁾ & † František Hanák

¹⁾ Hraniční 151 & 230, 742 83 Klimkovice, Czech Republic

HUDEČEK J. J. & HANÁK F. 2006: Orlosup bradatý (*Gypaetus barbatus*) ve sbírkách moravskoslezských muzeí a škol. *Bearded Vulture (Gypaetus barbatus) in collections of Moravian-Silesian museums and schools*. Zprávy MOS 64: 131–133.

Orlosup bradatý (*Gypaetus barbatus*) je ve sbírkách moravskoslezských muzeí a škol zastoupen počtem 6 jedinců kusů v 6 institucích. V práci jsou detailně rozebrány indicie k jednotlivým kusům.

Bearded Vulture (Gypaetus barbatus) is in collections of Moravian-Silesian museums and schools represented with 6 specimens in 6 institutions. In the work, data of individual species are worked out in detail.

Keywords: Gypaetus barbatus, collections of birds

Úvod

Katalogizace vědeckých dokladů ptáků má nadčasový význam. Popis okolností a zobrazení dochovaných kusů jsou potřebné např. pro identifikaci při ztrátě průvodní dokumentace (živelné pohromy, války). Lze litovat, že soupisy ornitologických sbírek nebyly běžně v minulosti vydávány tiskem. Nekulturním ničením přírodnin, německých nápisů, etiket a inventářů (zejména po r. 1945), jsme ochuzeni o dědictví předchozích generací. Přesto dosud nejsou využity všechny možné průvodní zdroje, jako prameny a literatura.

Orlosup bradatý (*Gypaetus barbatus*) je rozšířen v Evropě, Asii a Africe, což je však časově i prostorově velmi proměnlivé (podrobně Hoyo et al. 1996). Ve sbírkách muzeí a škol na Moravě a ve Slezsku je zastoupen nevelkým počtem kusů (HANÁK 2003).

Orlosup bradatý (*Gypaetus barbatus*) ve sbírkách

Mendelova Zemědělská a lesnická univerzita, Brno; * 187 juv., Cieszyn (= Teschen), Polsko, r. 1885–86, leg. H. Hau (BUCHMAYER 1886, HUDE-

ČEK 2004, přednáška prof. J. Kratochvíla a jeho informace o převzetí předmětů z lesnické školy v Hranicích, F. HANÁK in HUDEČEK et al. 2003). Kus pochází z býv. Moravskoslezského lesnického ústavu v Sovinci (založeného v r. 1852). Tamní sbírka ptáků (k r. 1885) obsahovala 361 kusů a malou kolekci vajec. Mimo několika kusů, nabytých koupí, podstatnou část tvořily dary od majitelů lesů, lesních úředníků, bývalých žáků a učitelského sboru (SCHMIDHOFFEN 1886 podle A. Buchmayera). Výskyt *G. barbatus* v uherských Karpatech a Sedmihradských velehorách v 19. stol. je v literatuře zachycen (např. GESCHWIND 1885, BREHM, české vydání 1890 aj.).

Muzeum jihovýchodní Moravy, Zlín; * 358/64 ad., bez lokality, bez data, ex coll. Gymnázium Kroměříž. Kus dodán L. Báčou, ale jeho spojitost s Kroměříží je nejasná. Báča obnovil po r. 1945 muzeum v Českém Těšíně a stal se jeho prvním správcem a tvůrcem malé, dnes zaniklé zoologické kolekce. Sbírkou muzea doplňoval také z konfiskátů z Těšínska, z bývalého muzea v Jablunkově aj. (KALUS et al. 1988).

Muzeum Vysočiny, Jihlava; * D-19, juv., bez lokality, bez data, prep. Brüder Hodek, Wien, coll. F. E. von Dalberg (CANON 1923, HANÁK et al. 1999, SKŘIVAN 2000).

Moravské zemské muzeum, Brno; * 571 ad., Řecko (= Graecia), bez data, coll. A. Schwab (SCHWAB in litt., TALSKÝ 1891). Snad ze Schwabovy cesty do Orientu v r. 1838.

Slezské zemské muzeum, Opava; * 381 ad., bez lokality, bez data, ex coll. Gymnazijní muzeum, Opava (HUDEČEK & HANÁK 2002). Podle SPATZIERA (1831) zastřelen *G. barbatus* u Krnova, asi na pruské (= dnes polské) straně, mezi r. 1829–31. Kus byl možná v jeho sbírce, kterou rozdal po různých školách, část předal také do Gymnazijního muzea v Opavě. K r. 1887 (i později) se tam některé kusy Spatzierovy sbírky nacházely (TSCHUSI zu SCHMIDHOFFEN 1887). Mnohé Spatzierovy kusy se v muzeu nacházely ještě k roku 1887 (SCHMIDHOFFEN 1887).

Vlastivědné muzeum, Olomouc; * Zo-744, F ad., Bosna, 19. 12. 1890, leg. ing. Kaut (pův. etiketa, HANÁK 2003, obr. 1). Doslovný překlad orig. etikety: "C. k. přírodovědecké dvorní muzeum Vídeň, zool. odd., č. 10365, *Gypaetus barbatus* L., F ad., naleziště: Bosna, datum: 14. 1. 1891, ing. Kautem sebrán 19. 12. 1890 pro Schönbrunn, držen v c. k. zvěřinci". Chronologie dat je na etiketě přehozena, neboť LORENZ (1892) o tomto kusu píše, že 14. 1. 1891 v Schönbrunnu držený *G. barbatus*, zaslán 19. 12. 1890 z Bosny cís. zvěřinci Kautem. Městské přírodovědecké muzeum v Olomouci bylo založeno r. 1908 na pokyn arcivévody Josefa Ferdinanda a vytvořeno mj. ze sbírek dvorního muzea ve Vídni (LAUS 1930). Historie objevu *G. barbatus* v Bosně je spojena s českým c. k. nadlesním O. Geschwindem, který tam byl jako správce sarajevského lesního okrsku povolán v r. 1882. V okolí Sarajeva hnízdil *G. barbatus* společně s *Gyps fulvus* a *Aquila chrysaetos* na skalách "Gradac" (GESCHWIND 1885). Nedůvěru k určení do druhu a zdůvodněním, že výskyt *G. barbatus* je v rozporu s tehdejšími znalostmi ptáků Bos-

ny vyslovil TALSKÝ (1885). GESCHWIND (1886) na Talského výzvu odpověděl tiskem, přičemž jmenoval více osob, které mohou výskyt *G. barbatus* potvrdit, zmínil doklady uložené v Sarajevu a na pozn. Talského, aby poslal nějaký kus do Čech, dodal redakci časopisu "Lověna" fotografii *G. fulvus*, *Aegyptius monachus* a *G. barbatus* k doručení pisateli kritiky, což se také stalo. V Hercegovině získal *G. barbatus* z Mostaru korunní princ Rudolf v r. 1880 (TALSKÝ 1885, LORENZ 1892).

Literatura

- BREHM A. E. 1890: Život zvířat. Díl II. Ptáci. Sv. 2. 2. vyd. Český překlad F. Nekut. Nakl. J. Otto, Praha.
- BUCHMAYER A. 1886: In: Jahres-Bericht der Mährisch-schlesischen Forstlehranstalt zu Eulenberg in Mähren. Studienjahr 1885–86. Verlag des mähr.-schles. Forstschulvereines, Olmütz.
- CANON H. 1923: Katalog der "Dalberg'schen" Vogelsammlung. Arbeitsgemeinschaft für Heimatkunde, Iglau.
- GESCHWIND O. 1885: O supu bradatém. Lověna, 8: 49–51.
- GESCHWIND O. 1886: O supu bradatém. Lověna, 9: 11–12.
- HANÁK F. 2003: Katalog cizokrajných ptáků v moravskoslezských ornitologických sbírkách. Muzeum Komen., Přerov.
- HANÁK F., SKŘIVAN P. & TOMAN A. 1999: Cizokrajní ptáci ve sbírkách Muzea Vysočiny v Jihlavě. Vlas. Sbor. Vysočiny, 14: 183–192.
- Hoyo del J., Elliot A. & SARGATAL J. eds. 1996: Handbook of the Birds of the World. Vol. 2. Lynx Edicions, Barcelona.
- HUDEČEK J. J. 2004: Výskyt orlosupa bradatého (*Gypaetus barbatus*) na území Polska. Zprávy MOS, 62: 104–110.
- HUDEČEK J. & HANÁK F. 2002: Orlosup bradatý (*Gypaetus barbatus*) v oblasti Sudet podle C. R. Koschatzkého a J. Spatziera. Zprávy MOS, 60: 219–228.

HUDEČEK J. J., HANÁK F., SOVKA P., JAKUBEC M. & PAVELKOVÁ J. 2003: Ptáci a další obratlovci střední lesnické školy v Hranicích na Moravě. Zprávy MOS 61: 169–206.

KALUS J., PERNES J. & TKÁČ V. 1988: Muzea na Moravě a ve Slezsku. Profil, Ostrava.

LAUS J. 1930: 2. Městské přírodovědecké museum. P. 464. In: Černý N., Pelíšek R., eds., Přírodní poměry střední a severní Moravy (Vlastivědy střední a severní Moravy, díl I.). Vyd. Učit. jedn. v župě Olom., Kroměříž.

LORENZ VON LIBURNAU L., 1892: Die Ornithologie von Oesterreich–Ungarn und dem Occupationsländern im k. k. naturhistorischen Hofmuseum zu Wien. Annalen Naturh. Mus. Wien, 7: 306–372.

SCHMIDHOFFEN V. VON TSCHUSI ZU 1886: Beiträge zur Geschichte der Ornithologie in Oesterreich–Ungarn. II. Mähren. Mitt. Ornith. Ver. Wien, 10: 219–225.

SCHMIDHOFFEN V. VON TSCHUSI ZU 1887: Beiträge zur Geschichte der Ornithologie in Oesterreich–Ungarn. III. Schlesien. Mitt. Ornith. Ver. Wien, 11: 46–48.

SCHWAB A. in litt.: Vögel und Viersüssler. Museum des Adolf Schwab's in Mistek. Ms.

SKŘIVAN T. 2000: Katalog Dalbergovy ornitologické sbírky. Muz. Vysočiny, Jihlava.

SPATZIER J. 1831: Verzeichnis, nebst einiger naturhistorischen Bemerkungen über unsere vaterländischen Vögel. Mitt. Ges. Ackerb. Brünn, 1831: 361–366.

TALSKÝ J. 1885: Otázka pojednání o "supu bradatém". Lověna, 8: 72.

TALSKÝ J. 1891: Sběrka ptáků ve Františkově museu. R.M. Rohrer, Brno.

Obř. 1 / Fig. 1: Orlosup bradatý (*Gypaetus barbatus*), Vlastivědné muzeum v Olomouci, Bosna, 19. 12. 1890, F ad., inv. č. Zo-744 / Bearded Vulture (*Gypaetus barbatus*), Regional Museum in Olomouc, Bosnia, 19. 12. 1890, F ad., inventory Nr. Zo-744. Foto / Photo R. Kočvara

